

*H*a meghalljuk azt a szót, hogy kutató, rögtön komoly, szemüveges, fehér köpenybe öltözött emberek jutnak eszünkbe, akik érthetetlen szavakat mormolva csinálnak valami mágikus dolgot egy laboratóriumban. Grastyán Endrere mindez megállja a helyét, azonban ennek ellenére mégsem volt szokványos professzor. Sokoldalúsága valódi reneszánsz emberré tette.

Magyarország ontotta magából a tehetségeket a 20. században. A magyar oktatáspolitikának köszönhetően a két világháború között a legaróbb falvakból is volt esély a tudományos karrierre. Grastyán Endre a Vas megyei Őriszentpéteren született, innen indulva lett belőle világszerte elismert idegfiziológus, agykutató és tudós személyiség. Középiskoláit Sopronban végezte, majd Párára került, ahol teológiát tanult. Mivel min-

Az egyetem elvégzése után ő döntött arról, hogy kutatni vagy praktizálni szeretne. Az Élettani Intézet szellemi pezsgése annyira megragadta a fiatal értelmiségit, hogy az előbbit választotta. Ez persze nem befolyásolta abban, hogy folyamatosan lázadjon az akadémiai szervezet ellen, és elítéljen mindenkit, aki csak a tekintélyével akart érvényesülni. Ettől függetlenül végigjárta a számárlétrát, tanársegéd-ből jutott el az akadémiai levelező tag-

tudományos elismertséget biztosított volna a kutatónak, de Grastyán ennél is tovább ment.

A már befutott professzor idős korában a játékelmélet felé fordult. Talán már pápai tanulmányai során olvasta Jan Huizinga: Homo ludens című könyvét, amelyben a szerző azt állította,

A játékos kutató:

Grastyán Endre agykutató (1924–1988)

den érdekelte, arra gondolt, hogy ez a tudomány a legalkalmasabb arra, hogy kielégítse a kíváncsiságát. Pápai tanulmányait egy tragikus esemény, szülei elvesztése zárta le. Emiatt figyelme a gyógyítás, az emberi magatartás megértése felé fordult, és egy kofferrel a kezében elindult a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Orvosi Karára.

Grastyán már egyetemi éveit elején belekóstolhatott a kutatómunkába az intézetvezető Lissák Kálmán mellett. Ezekben az években szegény sorsú társaihoz hasonlóan rendkívül szolid körülmények között élt, az egyetemi menzán általában darás tészta és felesborsó főzelék váltogatta egymást. Visszaemlékezésekben fennmaradt, hogy Grastyán erről miképpen vélekedett. „... mivel mást nemigen kaphatunk, én megszeretem a vágott borsót.” Ez a jellegzetes gondolkodás végigkísérte egész pályáját.

ságig. Tanítványai imádták a zseniális előadót, akinek a kutatás mellett arra is maradt ereje, hogy kidolgozza az orvosi pszichológia elméleti alapjait. A tehetségeket mindig felkarolta, mert úgy vélte, hogy nélkülük nincsen komoly tudomány. Fontosnak tartotta, hogy a legújabb eredményeket megismerhesse a szélesebb közvélemény, és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban haláláig aktívan szervezkedett.

Grastyán Endre két nagy területen végzett úttörő kutatást. Érdeklődése középpontjában maga az érdeklődés, a tanulás állt. Leegyszerűsítve arra kereste a választ, hogy a macskánál is kialakítható-e a feltételes reflex. Pavlov kutyával végzett kísérleteit meghaladva Sziszifusz cicával bizonyította, hogy egy konkrét agyi terület, a hippocampus teszi lehetővé a tanulást. Ez a felfedezés már önmagában is nemzetközi

RÉTFALVI SÁNDOR SZOBRA
GRASTYÁN ENDRE SÍRJÁNÁL PÉCSETT

hogy minden kutatómunka egy intellektuális játék. Grastyán ezt más területekről közelítette meg, és bizonyította, hogy a játék az agresszió kiélésének ártalmatlan eszköze, egy nagyon komoly dolog, amely elviselhetővé teszi az életet. Barátai szerint ő is egész életében játszott, minden elismerés ellenére mindenből képes volt játékot csinálni, humorával, nyitottságával egész generációk számára maradt ő a humanista tanár és tudós mintaképe.

LEJEGYZETTE: DR. VARGA SZABOLCS